

Documente privind revizuirea din 1900 a frontierei dintre Austro-Ungaria și România. Referiri asupra secțiunii ce delimita comitatele Ciuc și Trei Scaune de România

Cuvinte cheie: frontieră, Austro-Ungaria, România, comitatele Ciuc și Trei Scaune, 1900
Key words: border, Austro-Hungary, Romania, Ciuc and Three Chairs counties, 1900

Abstract

According to the Romanian-Austro-Hungarian Convention from 1888, the first border alignment between them took place in 1890 and there had been established that similar realignments were going to be repeated once every ten years, starting with 1900.

The author, relying on the information from some documents, presents: the way that the committees who participated in borders realignment from 1900 were established, the border sections on which this committees worked on, the committees competences etc. He also presents the problems presented itself with some issues regarding the transformer emerged and the way they were solved. Because the Romanian-Austro-Hungarian border demarcation from 1890, wasn't after all established, the committee from 1900 studied this problem and made a table with the parts of land on which the states in discussion didn't agree on. The author presents two counties, Ciuc and Trei Scaune, on which this problem occurred.

A solution couldn't be found until the next border realignment meeting from 1910.

Potrivit Convenției încheiate în anul 1888 între România și Austro-Ungaria, prima revizuire a frontierei a avut loc în 1890 urmând ca revizuirea delimitării frontierelor să aibă loc din zece în zece ani și în anul 1900 a avut loc o astfel de revizuire.¹

La 24 februarie 1900, o comisie formată din reprezentanți oficiali ai guvernului maghiar, și anume dr. Schreiber Lajos vicesecretar ministerial, reprezentantul Ministerului de interne regal maghiar, Petracsek Ferencz, consilier tehnic, ca reprezentant al Ministerului afacerilor comerciale regale ungare, Antalffy Andor, inginer inspector central al cadastrului ca reprezentant al Ministerului de finanțe maghiar, Lanné Ede, șeful lucrărilor de triangulație a cadastrului ungar și Dobrovici Gyözö, inginer al triangulației cadastrale ungare, s-a întrunit la Budapesta în sediul Ministrului de finanțe regal maghiar pentru a stabili programul de lucru al revizuirii frontierei și al schimbării stâlpilor de frontieră. La ședința comisiei au participat și colonelul Groza și maiorul Demetriade „nu în calitate de reprezentanți oficiali ai guvernului lor, ci ca persoane private ce sunt în curentul afacerilor frontierei, și ca să ia cunoștință de programul de lucru ce se va întocmi, spre a-l comunica mai din vreme guvernului, dacă vor găsi aceasta de cuviință”².

Potrivit procesului-verbal întocmit cu această ocazie³ au existat puncte de vedere

diferite în ceea ce privește posibilitatea executării revizuirii și schimbarea stâlpilor de frontieră să se facă în același timp, așa cum își exprimase dorința guvernul român. Inspectorul central al cadastrului propune un program de lucru în care se menționează ca ambele lucrări să se execute în același an. Conform acestui program lucrările se împărțeau în două grupe și se vor distribui și executa de comisii în așa fel ca, schimbarea stâlpilor de frontieră să se facă înaintea revizuirii frontierei. Comisiile delegate pentru schimbarea semnelor de frontieră urmau să-și înceapă activitatea imediat ce timpul va permite lucrul la fața locului. Ele urmau să fie formate din opt secțiuni, tot atâtea câte comitate învecinate cu România erau, în afară de comitatul Mureș-Turda care avea doar o mică porțiune de frontieră. Împărțirea comisiilor pe numărul comitatelor era motivată de faptul că, pentru schimbarea stâlpilor, s-a lăsat la latitudinea comitatelor întocmirea planurilor de detaliu. Dacă cumva o comisie nu poate începe la timp lucrarea atunci schimbarea stâlpilor se va putea face odată cu revizuirea. Potrivit planului lucrările se împărțeau în două grupe, iar comisia de revizuire se împărțea în opt secțiuni și urma să fie formată din membrii cu cunoștințe tehnice și se vor numii secțiuni tehnice. Secțiunile urmau să acopere linia frontierei, după cum urmează: prima secțiune (urma să se întâlnească la Prisăcani) de la

stâlpul nr. 1 până la Bicaz, stâlpul nr. 35, cuprinzând pe partea ungară comitatele Bistrița-Năsăud, Mureș-Turda și o parte din comitatul Ciuc, a doua secțiune (urma să se întrunească la Miercurea-Ciuc) de la stâlpul 36 la stâlpul 89, restul comitatului Ciuc, secțiunea a treia (urma să se întrunească la Poiana Sărată) de la stâlpul 90 la stâlpul 154, comitatul Trei Scaune, a patra secțiune (urma să se întrunească la Predeal) de la stâlpul 155 la stâlpul 183, comitatul Brașovului, a cincea secțiune (urma să se întrunească la Bran-Giuvala) de la movila de frontieră 183/a la stâlpul 219, comitatul Făgăraș, a șasea secțiune (urma să se întrunească la Râul-Vadului (Turnu-Roșu) de la movila de frontieră 219/a la stâlpul de frontieră 255, comitatul Sibiu, a șaptea secțiune (urma să se întrunească la Petroșani) de la stâlpul 256 la stâlpul 315, comitatul Hunedoara și a opta secțiune (urma să se întrunească la Orșova) de la stâlpul 316 până la movila de frontieră 351/a, comitatul Caraș-Severin. Din fiecare comisie urma să facă parte, din partea maghiară câte un inginer din secția de triangulație, secția de construcții și un ampoi administrativ, iar din partea română membrii desemnați de guvernul român. Secțiunile tehnice urmau să rezolve schimbarea tuturor semnelor de frontieră și anume stâlpii de lemn cu stâlpi de fier și movilele de pământ cu movile de piatră zidită, conform înțelegerii între cele două guverne, în toate punctele unde până acum nu s-au ivit vreo contestație, introducerea de noi movile de frontieră între semnele de hotar existente, acolo unde sunt necesare, mai ales la ramificațiile pâraielor, la tăieturile de pădure sau unde frontiera nu parcurge coame ori alte forme de relief bine delimitate. De asemenea, semnele de frontieră amenințate de deteriorare urmau să fie mutate în locuri sigure, dar acestea trebuiau să fie menționate în instrucțiuni speciale de lucru și se mutau numai dacă comisia tehnică consideră absolut necesar acest lucru. Potecile comune de patrulare a frontierei urmau să se deseneze pe hartă, în baza unor procese-verbale întocmite de comisia mixtă, iar acestea trebuiau puse la dispoziția comisiei de revizuire.

În ceea ce privește comisia de revizuire se propunea împărțirea liniei de frontieră în patru zone și atribuțiile comisiilor urmau să se întindă asupra porțiunilor de frontieră a două comisii tehnice. Comisiile de revizuire urmau

să aibă ca atribuții revizuirea propriu-zisă, prevăzută la articolul VII al Convenției de frontieră, controlarea procedurilor urmate de comisiile tehnice, rezolvarea problemelor ivite, examinarea și autentificarea hărții frontierei întocmită pe baza măsurătorilor geofizice și trigonometrice a frontierei, făcute pe baza documentelor de demarcație a frontierei, completarea și rectificarea descrierii frontierei în părțile defectuoase și greșite pe baza propunerilor comisiilor tehnice și formularea propunerilor ce rezultă în urma revizuirii frontierei.

Procesul-verbal a fost semnat de participanții la ședință, din partea maghiară, și semnat de asemenea de colonelul Groza și a fost tradus de translatorul Ministerului de interne regal ungar, Suci.

Preocupați de problema revizuirii, care urma să se efectueze, erau și oficialii români ce aveau responsabilități în acest sens. Astfel, printr-un referat datat 6 martie 1900 și remis Ministrului afacerilor străine⁴, R. Rosetti prezenta acestuia 16 probleme litigioase cu privire la linia de demarcație a frontierei. El arăta că pe frontiera Bucovinei exista o singură neînțelegere în privința liniei de frontieră, dar considera că e puțin probabil ca partea română să obțină o rectificare deoarece obiecțiile au fost făcute după ce descrierea frontierei a fost declarată și definitivată prin semnătura organelor autorizate. Pe frontiera ungară existau, însă, neînțelegeri în 12 puncte. Dacă unele neînțelegeri le consideră minore, ca fiind rezultate din măsurători diferite sau consemnări diferite, altele ca fiind rezultate din modificarea albiei unor râuri sau datorate tăierilor de păduri și prin urmare ele pot fi ușor remediate de comisia de revizuire, la altele face însă mențiunea că nu s-a studiat încă problema cu măsurători la fața locului, iar la altele, cum sunt cele privitoare la neînțelegerile legate de traseul frontierei între movilele 186/e și 186/f și 195/i și 195/k, Rosetti consideră că delegații români au avut dreptate, iar cei maghiari au vrut să abuzeze de faptul că delegații români nu cunoșteau limba maghiară, dând dovadă de rea credință, și comisia de revizuire va trebui să decidă care linie este conformă descrierii. În ceea ce privește linia de frontieră dintre stâlpii 228-230, guvernul român a ridicat obiecții din momentul demarcării și problema nu a fost rezolvată de comisia de revizuire din 1890,

astfel a rămas să fie studiată de comisia ce urma să-și desfășoare activitatea în 1900. Această neînțelegere viza 109 hectare. Semnatarul referatului propunea ca partea română să ridice doar acele probleme care se află în zone unde linia de frontieră nu este definitivă, căci interesul este ca linia să fie definitivă, cât mai curând, necontestabilă și bine demarcată pe toată întinderea ei.

În urma primirii notei nr.1071 de la Legația Austro-Ungară, însoțită de programul de lucru al comisiei de revizuire, care era rezultatul procesul-verbal încheiat la Budapesta⁵, amintit la început, R. Rosetti se adresează din nou ministrului de externe și își exprimă părerea că împărțirea comisiilor în comisie tehnică și de revizuire nu este potrivită deoarece „comisia tehnică face deja în realitate, după programul ungar, toate lucrările specificate de art. VII al Convențiunii așa că lucrarea comisiei de revizuire este numai o re-revizuire a liniei. Ar fi fost mai practic să se zică că lucrarea să fie executată odată de comisia compusă din ofițeri români, unul delegat de Statul major și altul de regimentul teritorial pe teritoriul căruia se operează, împreună cu personalul ungar. Iar șeful de zonă respectiv român și un funcționar ungar să se mărginească a aplană diferențele ivite”⁶. Deși își exprimă acest punct de vedere, propune ca partea română să fie de acord cu programul. Propune, de asemenea, ca din comisii, din partea română, să facă parte un ofițer delegat de Statul major, un altul detașat de regimentul local și primarul sau ajutorul din comuna respectivă⁷.

Reprezentantul Guvernului României, R. Rosetti, și reprezentantul Guvernului maghiar, Valentin de Miko, au semnat la Viena, în 8/21 aprilie 1900, protocolul privind revizuirea frontierei conform art. VII din Convenția menționată. Potrivit protocolului⁸ sarcina revizuirii era replasarea bornelor de marcaj a frontiere, borne care dintr-un motiv sau altul au fost afectate sau mișcate. Se constituiau două comisii, una tehnică și una de revizuire. Comisia numită tehnică era divizată în opt secțiuni și subcomisii care urmau să lucreze simultan. Prima secțiune a comisiei avea loc de întâlnire la (Prisacani-Tölges) Prisăceni-Tulgheș, și urma să se ocupe de porțiunea până la borna nr. 35, a doua la (Csik-Szereda) Miercurea-Ciuc, și urma să se ocupe de porțiunea cuprinsă între bornele nr. 36 și 89, a

treia la (Soos-Mező) Poiana Sărată și urma să se ocupe de porțiunea cuprinsă între bornele 90 și 154, a patra la Predeal și urma să se ocupe de porțiunea cuprinsă între bornele nr. 155 și 183, a cincea la (Törösvár-Giuvala) Bran și urma să se ocupe de porțiunea cuprinsă între bornele nr. 183a și nr. 219, a șasea la Râul Vadului-Vöröstorony (Turnu-Roșu) și urma să se ocupe de porțiunea cuprinsă între bornele nr. 219a și nr. 255, a șaptea la (Prtozseny) Petroșani și urma să se ocupe de porțiunea cuprinsă între bornele nr. 256 și nr. 315 și a opta la Orșova și urma să se ocupe de porțiunea cuprinsă între bornele nr. 315 și 351a.

La 18/31 martie 1901, comisarul regal pentru revizuirea frontierei cu Austro-Ungaria, raporta din Brașov Ministrului afacerilor străine român că toate lucrările la frontiera dintre România și Ungaria s-au terminat și s-au redactat protocoalele și s-a făcut descrierea⁹. Dintr-o altă adresă, trimisă, la scurt timp, la 23 martie, aceluiși ministru, de același semnatar, aflăm că în anul 1900 la lucrările de revizuire a frontierei au fost înlocuite vechile semne de lemn și de pământ, pe frontieră cu stâlpi de fontă pe socluri de zidărie și mobile de zidărie¹⁰.

Lucrările efectuate la revizuirea frontierei nu au fost total lipsite de incidente. Astfel de exemplu, la 5 mai 1901, Ministerul afacerilor străine trimite Ministrului de război răspunsul primit în urma anchetei ce s-a făcut ca urmare a bătăii primite de un soldat român de pază la frontieră la Predeal de la doi cetățeni maghiari. Partea maghiară susținea că cel ce a incitat a fost soldatul român și cei care l-au bătut erau beți, și oricum ei au fost destul de pedepsiți prin bătaia pe care au primit-o de la soldații români cât au fost arestați. Partea maghiară nu îi poate încadra decât la contravenție pentru bătaie, căci lovirea soldatului român a avut loc pe teritoriu românesc¹¹.

Correspondența ulterioară revizuirii din 1900, între autorități ale statului român și între acestea și partea maghiară, arată că în urma revizuirii au rămas multe chestiuni nelămurite sau aprobate în consens de ambele părți

Direcțiunea Vănilor se adresa, prin adresa numărul 12708 din 7 mai 1903, Ministrului afacerilor străine solicitând să se ia măsurile necesare pentru semnarea cât mai

curând posibil a „Protocoalelor și planurilor privitoare la rectificarea fruntariei dinspre Austro-Ungaria executată în anul 1900, deoarece în baza lor urma să se facă harta”¹². În aceeași adresă se arăta că harta este absolut necesară „deoarece astăzi nu se știe cu precizie limita până unde trebuie exercitat controlul vamal, mai ales în ce privește porțiunile de teren care mai înainte aparțineau statului nostru, iar prin ultima delimitare au fost, încorporate la teritoriul Austro-Ungariei”¹³.

La 10 ianuarie 1904, ministrul român al afacerilor străine se adresa ministrului de la interne, prin adresa nr. 534, și arată că, în baza Convenției de delimitare cu Austro-Ungaria și a însemnării frontierei, un număr de 90 de terenuri au trecut, de-a lungul frontierei de la Ungaria către România, iar alte terenuri au trecut de la România la Ungaria¹⁴. Deoarece în 1888, când s-a încheiat Convenția, nu s-au delimitat bine terenurile ce au trecut de la o țară la alta, nu s-au delimitat cu exactitate hotarele și nu s-au precizat proprietarii acestora, se arată în aceeași adresă, s-a dat posibilitatea unor conflicte și confuzii în privința drepturilor de posesiune asupra acestor terenuri. Când s-au început tratativele cu privire la delimitarea frontierei problema acestor locuri a fost una din marile dificultăți între cele două state. Rezolvarea s-a găsit prin luarea, de către ambele state, a angajamentului că terenurile, care în urma delimitării liniei de hotar, treceau de la un stat la altul, vor urma să fie stăpânite de cei care, în momentul semnării Convenției, exercitau drepturi de posesiune asupra lor, iar cei care credeau că au vreun drept legal asupra acestora urmau să se adreseze tribunalelor din țara la care revenea terenul, prin delimitarea hotarului.

Comisia de revizuire din 1900 a cercetat problema acestor terenuri, trecute de la un stat la altul, și a alcătuit o situație a acestora¹⁵. Aceste situații întocmite conțin toate terenurile trecute de la o țară la alta, cu excepția muntelui numit „Cheșchișul”, din comuna Slănic, județul Bacău, Munții Bota-Mare și Bota-Mică din județul Buzău (acestea din urmă, au trecut de la Ungaria la România, dar statul român a răscumpărat drepturile persoanelor din Ungaria, care posedau aceste terenuri, înainte de încheierea Convenției) și

mai exista un litigiu în localitatea Palanca, din comuna Brusturoasa, județul Bacău, asupra unui teren trecut de la România la Ungaria¹⁶.

În ceea ce privește cele două comitate, Ciuc și Trei Scaune, potrivit situațiilor întocmite cu privire la trecerea de terenuri de la o țară la alta, astfel de situații au fost la Ciuboteni, Frumoasa¹⁷, Bilbor, Tulgheș, Bicaz, Sândominic, Brețcu, Ojdula, Zăbala și Zagon¹⁸. Conform celor stabilite, de cele două state, ca litigiile privind dreptul de proprietate să fie rezolvate în instanță, procese privind terenuri din această zonă se aflau pe rol la tribunalele din Covasna, Tg. Secuiesc, Gheorgenii, etc.

Observațiile dintr-o parte sau alta au continuat și, deși reprezentanții celor două state odată cu tipărirea noii descrieri a frontierei întocmită în 1900-1901 au mai încheiat protocoale, în 1905 și 1908 în care punctual au fost consemnate observațiile cu privire la neconcordanțele între descriere și hartă, totuși tipărirea hărții întârzia.

În Protocolul din 1908 se menționează că „Erorile semnalate îndreptându-se în urma minuțioasei confruntări a Descrierii cu Harta, și întrucât se poate dovedi că rectificările făcute nu ating întru nimic linia de frontieră ci permit numai observațiunea absolutei corecțiuni a Descrierii Fruntariei, subscrișii propun ambelor guverne aprobarea acestor îndreptări”¹⁹. Semnatarii protocolului, care s-a încheiat la București, în 10/23 iunie, au fost din partea română Docan și din partea maghiară Dobrovics György.

La 28 aprilie 1910 N. Docan se adresează Ministrului afacerilor străine²⁰ și după ce face un scurt istoric, începând cu anul 1893 și până la revizuirea din 1900 a problemei definitivării celor două instrumente, Descrierii frontierei dintre Austro-Ungaria și România și a Hărții frontierei Româno-Ungare, care erau destinate a servi la determinarea liniei convenționale care pe o lungime de 909 km. despărțea România de Ungaria, solicită aprobarea în forma propusă. Motivează propunerea sa prin faptul că notele, propuse de Guvernul maghiar, prin care să se constate aprobarea de către ambele guverne, a descrierii și hărții, nu este decât o formalitate.

Conform Convenției din 1888, dintre Austro-Ungaria și România, în 1910 urma a doua revizuire decenală a frontierei.

Note – Notes

1. Arhiva MAE, Fond *Austria*, 13, A7, Vol. III, f. nn.
2. *Ibidem*.
3. *Ibidem*.
4. *Ibidem*.
5. Arhiva MAE, Fond *Austria*, 13, A7, vol. III, f. nn.
6. *Ibidem*.
7. *Ibidem*.
8. Arhiva MAE, F. *Austria*, 13, A7 VIII, f. nn.
9. *Idem*, A7, Vol. V, f. 32.
10. *Idem*. A7, Vol. V, f. nn.
11. *Idem*, A7, Vol. V, f. nn.
12. *Idem*, A7, Vol. VI, f. 4.
13. *Idem*, A7, Vol. VI, f. 4.
14. *Idem*, A7, Vol. VI, f. 19.
15. *Idem*, A7 Vol. VI, f. 21.
16. *Idem*. f. 22.
17. *Idem*, f. 107.
18. *Idem*. f. 101-103.
19. Arhiva MAE, Fond *Austria*, 13, A7, IX, f. nn.
20. *Ibidem*.

